

Natuurpunt

Steenuilenwerkgroep

Nieuwsbrief van de Steenuilenwerkgroep van Natuurpunt

Nummer 44 – december 2023

In deze nieuwsbrief een interessante en opmerkelijke bijdrage van onze zuiderburen uit Wallonië. Organiseert jouw afdeling, kern of werkgroep ook een ‘Nacht van de Steenuil’? Een ideaal moment om de Steenuil voor het grote publiek in de spotlights te plaatsen.

Uitzonderlijk vervolgletsel bij de Steenuil in de regio “Famenne” (Zuid-België).

Sinds 2012 werken enkele ornithologen en natuuronderzoekers voor het behoud van de Steenuil in de streek Famenne. Daartoe werden in ca 90 dorpen niet minder dan 340 nestkasten geïnstalleerd. Tijdens het broedseizoen 2022 heeft de monitoring van twee broedparen zeer interessante gegevens opgeleverd. Deze twee broedplaatsen bevinden zich ongeveer tien kilometer van elkaar en worden hieronder besproken.

Eerste broedplaats in Lessive (gemeente Rochefort):

In mei 2015 observeerden we in Lessive een geringd vrouwtje (E388400). Dezelfde vogel werd in mei 2012 geringd in de gemeente Looz (Limburg), op 78 km van Lessive. Dergelijke grote dispersieafstanden zijn eerder uitzonderlijk bij de Steenuil (Van Harxen & Stroeken 2020). Op deze broedplaats vervangt deze broedvogel een vorig, ‘oud’ vrouwtje op, dat in juni 2022 op dezelfde plaats als kuiken werd geringd (E250552). Ze werd daarna slechts één keer gecontroleerd, in juni 2013 (met slechts één kuiken in het nest). Dit vrouwtje verdween in de tweede helft van 2013 of begin 2014, en is vermoedelijk van ouderdom gestorven. Ze was toen 11 jaar oud. Een dergelijke levensduur is uitzonderlijk, de gemiddelde levensverwachting van de soort bedraagt immers vier tot vijf jaar (Smets 2019, Bultot 2009). Tijdens de onderhoudscontrole van de nestkast op 22 februari 2022 hebben we het geringde vrouwtje ‘E388400’ voor het eerst waargenomen. We merkten duidelijke tekenen van broedvoorbereiding. Tijdens een controlebezoek op 13 mei 2022 zagen we echter dat het legsel achtergelaten was (4 perfect witte eieren, die dus heel weinig bebroed waren).

Tweede broedplaats in Havrenne (gemeente Rochefort) op 10 km van Lessive

Op 13 februari 2022 inspecteerden we de nestkast en ontdekten wij duidelijke voorbereidingen op een broedgeval. Ook controleerden we het geringde mannetje 'E447814'. Op 2 mei nam de eigenaar van het terrein contact op met ons. Hij maakte zich zorgen over het wekenlang herhaalde *huilen van de steenuil*. Het steenuilmannetje zong dag en nacht en op een zeer ongebruikelijke manier. Op 15 mei gingen we terug naar de broedplaats en controleerden we het paar, waaronder het geringde vrouwtje 'E388400', dat dus afkomstig was van de hierboven beschreven nestplaats in Lessive. Ze was in het gezelschap van het mannetje 'E447814' en heeft een bijzonder goed gemarkeerde broedplek. Ze verliet waarschijnlijk het legsel op Lessive na het plotselinge verdwijnen van haar mannetje. Vervolgens zwierf ze rond op zoek naar een nieuwe partner, die ze vond op 10 km. van Lessive! Op 19 juni controleerden we de nestkast en zagen we het vrouwtje met drie kuikens van enkele dagen oud en een niet uitgekomen ei. De resten van kleine zoogdieren in een hoek van de kast verzekerde dat het voeden van de kuikens vlot zou verlopen. Dit terwijl het seizoen eerder arm was aan prooien (zeer weinig kleine knaagdieren, weinig bereikbare regenwormen na de intense en langdurige droogte en weinig ongewervelde dieren).

Op 15 juli bezochten we de nestkast opnieuw - om de kuikens te ringen - en observeerden we drie kuikens van ongeveer dertig dagen oud, alle in goede gewichtsconditie. Dit stond in schril contrast met de groeivertraging die werd vastgesteld bij een groot deel van andere broedsels gedurende dit hongersnoodsjaar! Ongeveer tien dagen later zouden we merken dat de kuikens waren uitgevlogen.

Het hier beschreven broedsel is bijzonder om verschillende redenen:

- Het vrouwtje is 10 jaar oud en werd geboren op 80 km. van de broedplaats in de Famenne, waar ze gedurende zeven opeenvolgende jaren met succes heeft gebroed tot 2021.
- Ze volgt in het huidige, kleine territorium een 11-jarig vrouwtje op dat waarschijnlijk van ouderdom is gestorven.
- Ze verlaat in april 2022 in Lessive haar legsel van vier eieren, waarschijnlijk na het verlies van haar mannetje. Ze gaat op zoek naar een nieuw mannetje dat ze, na enkele weken rondzwerven, op ongeveer tien kilometer van haar gebruikelijke broedplaats aantreft. Een dergelijke zwerftocht om toch een vervolgbroedsel uit te voeren lijkt tamelijk zeldzaam. Dit toont ook aan dat een steenuilvrouwtje na meerdere (in dit geval meer dan vijf) weken met een vervolglegsel kan beginnen. Dit is opmerkelijk in de situatie dat ze haar partner verliest in het begin van de incubatie van een eerste legsel.
- Dankzij haar vastberadenheid werd een nieuw broedsel van vier eieren gelegd, wat zeldzaam is voor een vervolglegsel bij een steenuil van die leeftijd. De relatief lange afstand van haar eerste broedpoging en de termijn van bijna zes weken na de start van het eerste legsel, zijn opmerkelijk.
- Ondersteund door een bijzonder volhardend mannetje slaagde ze erin een broed van drie kuikens te voeden, zeker in de context van een ongekend hittegolfseizoen met een tekort aan grote prooien.

- De jongen zijn rond 22 juli uitgevlogen. Dit betekent een vertraging van meer dan een maand vergeleken met de gemiddelde uitvliegdatum van andere broedsels in dat jaar in dezelfde regio.
- Het vocale aandringen van het mannetje om toch een nieuw vrouwtje aan te trekken, is opmerkelijk en was zelfs door de eigenaar als opvallend ervaren.
- Wij willen er eveneens op wijzen dat het “rekruteren” van een nieuwe nestpartner in de regio Famenne, waar bosmassieven en een dicht wegennetwerk het landschap ernstig fragmenteert, moeilijk is. De trefkansen tussen broedgrage partners wordt bemoeilijkt door het zeer lage aantal steenuilen (0,1 koppel per km² in de Famenne) en is verdeeld over een paar kleine ‘eilandjes’ met geschikt broedbiotoop, die erg van elkaar geïsoleerd zijn.

Bovendien ligt het betreffende territorium vrij dicht bij dat van een Oehoe en zijn ook andere predatoren (zoals steenmarter, Sperwer en Havik) goed vertegenwoordigd in de regio.

CONCLUSIE

Vervolglegsels bij de Steenuil na het mislukken van een eerste broedpoging zijn relatief zeldzaam en weinig gedocumenteerd in de literatuur. Ook de locaties van de vervolglegsels zijn nauwelijks gespecificeerd, vooral wanneer die buiten het gebruikelijke broedgebied plaatsvinden (Van Harxen 2020). Het hier beschreven broedgeval toont aan dat een steenuilvrouwtje na een mislukking in staat kan zijn om zich over een relatief grote afstand te verplaatsen om een nieuwe partner te vinden met het doel om een vervanglegsel te produceren.

Dit getuigt van een grote veerkracht van deze vogel, die niettemin lijdt onder een aanzienlijke en toenemende verslechtering van de leefomgeving. Hierdoor moest ze verder uitwijken om een nieuwe partner te vinden, die op zich ook steeds moeilijker te vinden is vanwege de lokale zeldzaamheid van de soort.

De originele en volledige tekst werd in het Frans gepubliceerd in AVES 59/4 (2022): 161-166.

Tekst: Francis Bathy en medewerkers van het project “Chevêches en Famenne”.

Nacht van de Steenuil zaterdag 30 maart 2024

Op de laatste zaterdag van maart organiseert de Steenuilenwerkgroep de ‘Nacht van de Steenuil’. Een ideaal moment om de Steenuil voor het grote publiek in de spotlights te plaatsen. Ook locale acties kunnen dan kenbaar en toegelicht worden en wie weet kan je nog vrijwilligers werven die een handje willen helpen.

Organiseert jouw afdeling, kern of werkgroep ook een Nacht van de Steenuil? Voer ze dan in op de activiteitendatabank met 'Nacht van de Steenuil' als titel en voeg de tag 'Nacht van de Steenuil' toe, zo staat ook jouw activiteit in het overzicht.

Een geslaagde combi is een Powerpoint-intro gevolgd door een wandeling.

Je wil zo'n activiteit organiseren maar je hebt geen gids? Laat het ons weten via steenuilen@natuurpunt.be en we zoeken voor jou een steenuilgids.

Hier vind je alle campagnemateriaal <https://www.natuurpunt.be/pagina/nacht-van-de-steenuil>

Heb je vragen of interessante items voor de Steenuilennieuwsbrief?

Contacteer ons: steenuilen@natuurpunt.be

Wens je de nieuwsbrief niet meer ontvangen?

Stuur een mail naar steenuilen@natuurpunt.be